

schanddaden in de geschiedenis

de Vierde Kruistocht
1202-1204
of de val van Constantinopel

De Vierde kruistocht (1202-1204)

Onder auspiciën van paus Innocentius III werd in 1202 een nieuwe kruistocht ondernomen om het Heilige land te ondersteunen tegen de oprukkende Turken. Deze keer kon de paus geen belangrijke keizers en koningen meer strikken voor de klus zodat de leiding bij lagere adel kwam te berusten. Het gaat om ridders van een tweede garnituur uit Frankrijk en Vlaanderen, aangevuld met wat Duitsers. De grootste naam die hij wist te strikken was Bonifatius I (1150-1207) markgraaf van Monferrat (Moncalvo, Noord-Italië), die dan ook als leider van deze kruistocht geldt. Voor de financiering en de logistiek deden zij een beroep op de rijke koopmansstad Venetië en dat was niet slim, want Venetië hield er een eigen agenda op na. Deze gebeurtenis heeft desastreus ingegrepen in de machtsverhoudingen in het Midden-Oosten en de wereldgeschiedenis. Zonder deze ingreep was er waarschijnlijk nooit zoiets ontstaan als Klein-Azië op Europese grondgebied. Door deze ingreep wordt duidelijk dat de primaire aantrekkingskracht van ondernemingen als de kruistochten *roofzucht* was en nog maar weinig met verheven heilige doelen te maken had.

De Venetianen wilden best die financiering verstrekken maar voor-wat-hoort-wat, niet waar? In plaats van borgsommen verlangden zij militaire diensten van de kruisvaarders. Een eerste aanzet was de verovering van Zara (in Dalmatië, nu Kroatië), waar de Venetianen wat ‘problemen’ mee hadden. Daarna ging het onder leiding van doge Enrico Dandolo verder richting Jeruzalem, maar met eerst een stop in Constantinopel. De sluwe doge wilde waarschijnlijk nooit verder dan tot hier! Na jaren van geslaagde samenwerking tussen deze stad en Venetië begon de Byzantijnse oppermacht in het oostelijk deel van de Middellandse zee hen wat te benauwen. Er hoefde zich maar een geringe aanleiding voor te doen en Dandolo zou de ridders aanzetten om de Byzantijnen een slag toe te brengen. Die aanleiding leverde Constantinopel zelf!

De plundering van Constantinopel

De paus zinde het niet dat de kruisvaarders in Constantinopel bleven hangen en verbood elke inmenging in de aangelegenheden van het Oost-Romeinse rijk. De doge echter overrede de kruisvaarders toch in te grijpen – door te lokken met rijke buit – toen zich problemen met de troonopvolging in het Byzantijnse Rijk voordeden tussen westers en antiwesters gezinde groeperingen. De doge hielp Alexios IV op de troon en toen die door tegenkrachten weer

Het Byzantijnse Rijk of Byzantium, ook wel het Oost-Romeinse Rijk, was de voortzetting van het Romeinse Rijk in de oostelijke provincies dat in de late oudheid en de daaropvolgende middeleeuwen een groot deel van het oostelijke Middellandse Zeegebied besloeg, met als hoofdstad Constantinopel.

Omslag: Graaf Boudewijn IX van Vlaanderen vertrekt om deel te nemen aan de Vierde Kruistocht - 1202

Boven: Belegering en inname van Zara door de kruisridders - 1202; een schilderij door Andrea Vicentino

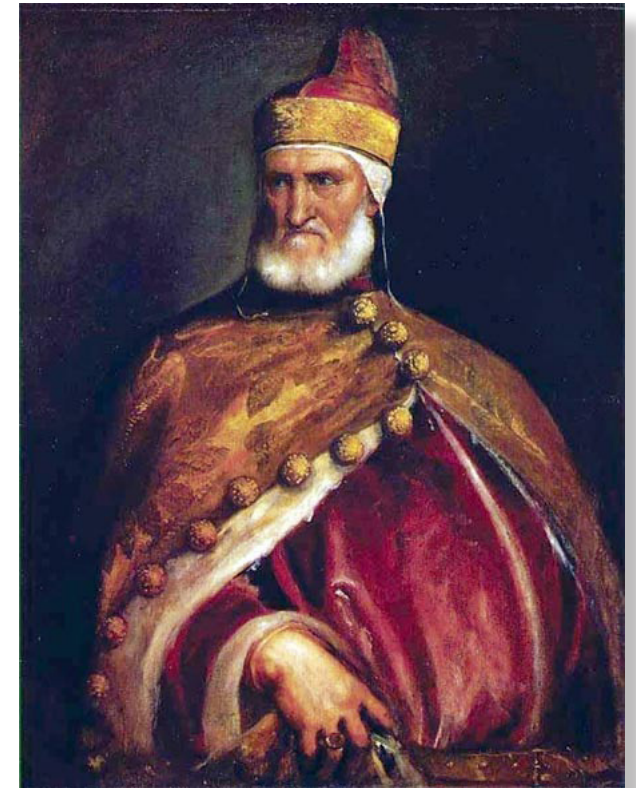
afgezet werd, belegerde het westerse leger de stad. Alle belangrijke inwoners van Constantinopel verdwenen de dag voor de aanval uit de stad en op 13 april 1204 wandelde het leger zonder slag of stoot de stad binnen. Dat het de kruisvaarders niet om het oplossen van politieke problemen ging maar om de buit blijkt uit de omvangrijke afspraken over de verdeling vooraf.

Afspraken over verdeling van de buit

De doge bedacht een voor Venetië gunstige verdeelsleutel en liet de legeraanvoerders die met een heilige eed bevestigen. De doge bedacht ook een (onbestaanbare) pauselijke ban op overtredingen. Zogenaamd om het voortbestaan van het Byzantijnse keizerrijk te waarborgen kreeg een nieuw te benoemen keizer (Boudewijn van Vlaanderen werd keizer Constantijn XI Laskaris) een kwart van alles, kostbaarheden, gebouwen en grondgebied. Van wat overblijft

De Vierde Kruistocht en de val van Byzantium

Boven: De 39ste doge van Venetië: Enrico Dandolo (±1110-1205). Hij begeleide de kruisvaarders en nam deel aan de verovering van Constantinopel. Hij stierf daar in 1205 en werd begraven in de Hagia Sophia. Toen in 1261 de stad heroverd werd door de Byzantijnen werd zijn graf vernield.

Links: Het kruisvaardersleger voor Constantinopel tijdens de Vierde Kruistocht - 1202

krijgt Venetië de helft en de rest wordt verdeeld onder het leger en zijn leiders. Van hun deel van de buit betalen de ridders Venetië ook nog eens het voorgesloten kapitaal terug. Nog belangrijker is de bepaling dat Venetië zich ontfemt over de economie van het Byzantijnse rijk en daarmee over alle inkomsten. De nieuwe keizers hadden daardoor geen inkomen en verpanden gedurende de volgende halve eeuw hun kwart van de buit.

Om een eerlijke verdeling te waarborgen werd afgesproken alle kostbaarheden centraal te verzamelen en pas daarna te verdelen. Wat daarvan terecht kwam leest u in de ooggetuige verslagen. In elk geval kunt u het gros van deze voorwerpen bezichtigen in de schatkamer van de Sant Marco in Venetië en in diverse grote westerse musea. Zelfs de "geringe" ridder De Clari schonk na zijn thuiskomst diverse kostbaarheden aan de abdij van Corbie.

Niet alle ridders gingen naar huis. Velen, waaronder Villehardouin, kregen aanzienlijke gebieden in de Balkan, Griekenland en West-Turkije toebedeeld. Tot 1261 heersten vijf verschillende keizers over het rijk, waarna een burgeroorlog een einde maakte aan de roofridderdynastie. De nu aantredende Paleologus-dynastie hield het nog met wisselend succes vol tot 1453 waarna de Turken het laatste deel van het rijk, de stad Constantinopel, veroverden.

Byzantijnse keizers tussen 1202 en 1204

1195 - 1203 Alexius III, broer van de door hem blind gemaakte Isaak II

1203 - 1204 Alexius IV Angelus met zijn blinde vader Isaak II

1204 Alexius V Ducas Murtzuphlus (geëxecuteerd)

Kruisvaarders (roofridder-dynastie in het Latijnse keizerrijk)

1204 - 1205 Boudewijn I (=Boudewijn IX, graaf van Vlaanderen en Henegouwen)

1205 - 1261 Boudewijn II, broer Hendrik van Boudewijn I

Keizerrijk Nicea (Byzantijns keizerrijk in exil)

1205 - 1222 Theodoros I Laskaris (in exil in Nicea), huwde in 1199 met Anna Angelina, dochter van Alexius III Angelus (1195-1203)

1222 - 1254 Johannes III Doukas Vatatzes van Nicea, schoonzoon van Theodoros II Laskaris

1254 - 1258 Theodoros II Laskaris, zoon van Johannes III Doukas Vatatzes

1258 - 1261 Johannes IV Laskaris, 7-jarige zoon van Theodoros II Laskaris (onder regentschap van ex-generaal Michael Palaiologos), werd blind gemaakt en later vermoord

1261 - 1282 Michael Palaiologos VIII (de regent), heroverde op 25 juli 1261 Constantinopel.

Boven: Graaf Boudewijn IX van Vlaanderen werd namens de kruisvaarders keizer van het Oost-Romeinse Rijk en overleed in 1205 in Constantinopel.

Links: Schema van keizers van het Oost-Romeinse Rijk tussen 1202 en 1261

Ooggetuigeverslag Geoffrey de Villehardouin

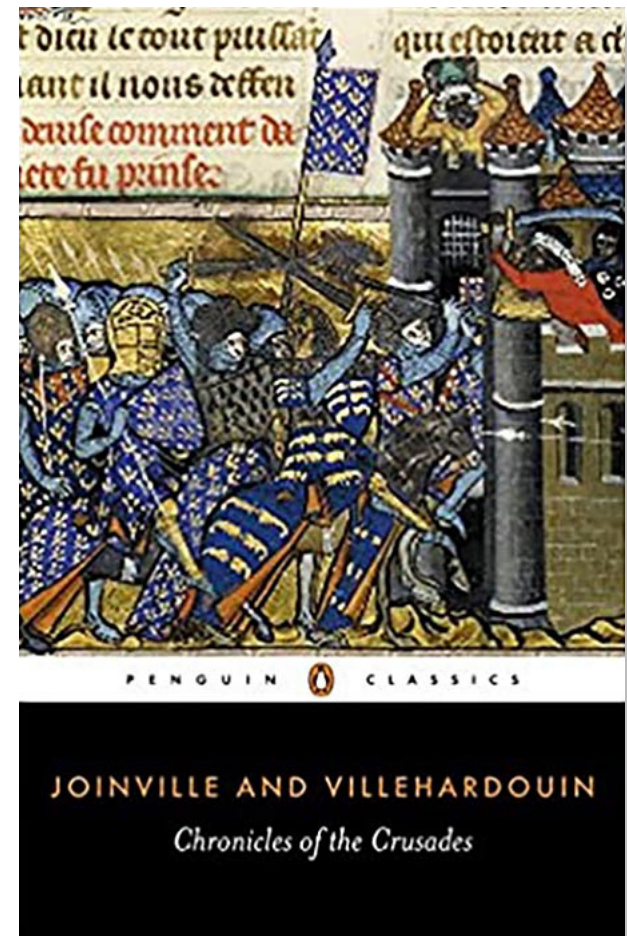
“Nu overlegden die van het leger met elkaar en bespraken, hoe ze het zouden aanpakken. Er werd heel wat gediscussieerd maar de uitkomst van het overleg was dat, als God zou geven dat ze met geweld de stad zouden binnenvallen, alle buit bijeengebracht en onder elkaar verdeeld moest worden. En wanneer ze heer en meester van de stad zouden zijn, moesten er zes mannen uit Frankrijk gekozen worden en zes uit Venetië die op relikwieën moesten zweren dat ze diegene tot keizer zouden kiezen die ze als de beste voor het welzijn van het land beschouwden. Hij zou, door hun verkiezing, keizer zijn en zou behalve het Bukoleon-paleis en het Blachernen-paleis, een kwart van al het veroverde binnen en buiten de stad krijgen. De overige driekwart moest verdeeld worden, de ene helft voor de Venetianen, de andere voor die van het leger. Vervolgens zouden er twaalf wijze mannen uit het kruisvaarderleger en twaalf Venetianen gekozen moeten worden. Dezen moesten de leengoederen en ereambten aan de heren toewijzen en vaststellen welke diensten men daarvan voor de keizer zou verrichten.

12 april 1204

Bonifacius, markgraaf van Montferrat en zijn mannen lagen 's nachts voor de stad te rusten want zij waren zeer vermoeid. De keizer (Alexius V Dukas) Murtzuflos rustte echter niet; hij riep al zijn mensen bijeen en zei dat hij tegen de Fransen wilde optrekken en ze aanvallen. Maar hij handelde niet zoals hij sprak maar reed zo ver van het leger weg als hij kon en kwam bij een poort, die men de Gouden Poort noemt. Hierdoor vluchtte hij en verliet de stad en na hem vluchtte iedereen die vluchten kon. Hier wisten die van het leger niets van; 's nachts legden zij vuren aan tussen henzelf en de Grieken omdat zij vreesden dat de Grieken hen zouden kunnen aanvallen. De stad begon vlam te vatten en verschrikkelijk te branden. De brand duurde de hele nacht en de volgende dag tot de avond. Dit was de derde brand die in Constantinopel uitbrak sinds de kruisvaarders daar gekomen waren en er zijn bij deze drie branden meer huizen afgebrand dan er huizen staan in de drie grootste steden van Frankrijk.

13 april 1204

De nacht ging voorbij en dinsdagmorgen brak er een nieuwe dag aan. Toen gordden alle ridders en wapenknechten in het leger de wapens om en iedereen vertrok naar zijn gevechtseenheid. Ze kwamen hun herbergen uit en dachten grotere legereenheden te vinden dan ze de vorige dag tegenover zich gehad hadden. Ze vonden echter geen levende ziel die hun weerstand had kunnen bieden. Markgraaf Bonifacius van Montferrat reed het hele strand langs,

Boven: In steeds weer nieuwe vertalingen vanuit het Oud-Frans wordt tot vandaag de dag het verslag van Villehardouin in boekvorm aangeboden

recht op het Bukoleon-paleis af. Toen hij daar aankwam, werd het paleis aan hem overgegeven onder de voorwaarde, dat hij het leven van hen die zich er binnen bevonden zou sparen. Daar werden de voornaamste vrouwen van de wereld aangetroffen, die naar het slot gevlucht waren. Daar waren: de zuster van de koning van Frankrijk die keizerin geweest was, de zuster van de koning van Hongarije die ook keizerin geweest was en vele andere voorname vrouwen. Het is niet nodig iets over de schatten in het paleis te zeggen, want het waren er zo veel dat er geen eind aan kwam. Precies zoals het Bukoleon-paleis aan de markgraaf van Montferrat overgegeven was, werd het Blachernen-paleis aan Henri, de broer van graaf Balduin, overgegeven onder de voorwaarde dat het leven van hen die zich er binnen bevonden gespaard zou worden. Daar werden zulke grote schatten gevonden dat er daarvan niet minder waren dan in het Bukoleon-paleis. Zo betrok elk met zijn mensen het paleis dat aan hem overgegeven was en liet de schat goed bewaken. Het overige krijgsvolk dat zich over de stad verspreid had kreeg genoeg. Zó groot was de buit dat niemand u zou kunnen zeggen hoe groot hij was: goud en zilver, tafellerei, edelstenen, klederen van satijn en zijde, gewaden gevoerd met gespikkeld of grijs bont en alle rijkdommen die ooit in een land gevonden zijn. Geoffroi, maarschalk van Champagne, getuigde dat er sinds de wereld bestaat nog nooit in een stad zo'n rijke buit gevonden was. Ieder maakte zijn kwartier waar het hem zinde, want er waren er genoeg. Zo kwartierde het leger van de kruisvaarders en de Venetianen zich in, en groot was de vreugde over de eer en de overwinning die God hun gegeven had, want zij die arm waren leefden nu temidden van rijkdom en gelukzaligheid. Nu werd van de zijde van de markgraaf van Montferrat, die legeraanvoerder was, en van de zijde van de andere baronnen en van de Doge van Venetië in het hele leger bekend gemaakt dat de hele buit bijeengebracht moest worden zoals overeengekomen was en men onder dreiging van een kerkban gezworen had. Er werden drie kerken genoemd waar de buit naartoe gebracht moest worden en men stelde die onder bewaking van Fransen en Venetianen, de meest achtenswaardige die men kon vinden. Ze begonnen de buit binnen te brengen en bijeen te leggen. De een kwam met veel, de ander met weinig want de hebzucht, die de wortel van alle kwaad is, liet ook hen niet uit zijn greep.

Eerst begonnen de hebzuchtigen dingen achter te houden en de Heer begon hen minder lief te hebben dan voorheen. Ach Heer God, hoe achtenswaardig hadden ze zich tot op die dag gedragen. En de Here had hen toch duidelijk zijn liefde getoond, want hij had hen uitverkoren en geëerd boven alle andere volken. Maar het komt menigmaal voor dat de goeden verliezen

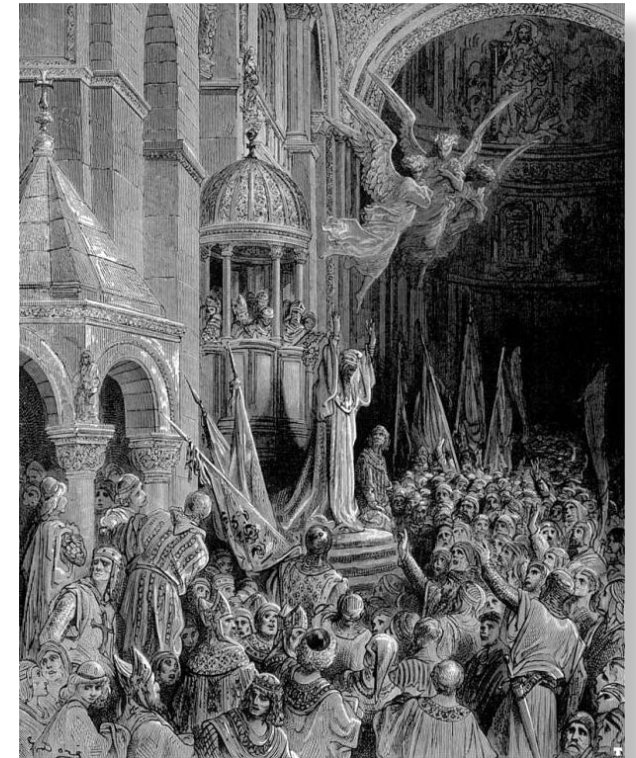

door de slechten. De schatten en stukken uit de buit werden verzameld, maar niet alles, want er waren genoeg mensen die iets achterhielden, ondanks de kerkban door de Paus. Wat in de kerken gebracht was werd voor de helft aan de Fransen, voor de helft aan de Venetianen toegewezen, zoals het in het beëdigde verdrag stond. En weet, dat de kruisvaarders, toen ze hun deel hadden vijftigduizend marken aan zilver van hun aandeel aan de Venetianen betaalden. Nochtans verdeelden ze ongeveer honderdduizend mark onder hun mensen. En weet u hoe? Twee krijgsknechten te voet kregen even veel als één krijgsknecht te paard en twee krijgsknechten te paard kregen even veel als één ridder. En weet dat er niemand was die om zijn hoge stand of zijn dapperheid méér kreeg dan bepaald was, afgezien van wat gestolen was. Diegenen echter die op diefstal betrapt waren werden berecht en opgehangen. De graaf van Saint Paul liet een van zijn ridders ophangen met een bord om zijn nek omdat hij gestolen had. Maar er waren genoeg mensen die heimelijk iets achterhielden waar niemand iets van wist. Zeker kunt u zijn dat de buit zeer groot was, want afgezien van wat er gestolen was waren er zeker vierhonderdduizend marken in zilver en wel tienduizend rijdieren voor elk der beide partijen. Op die manier werd in Constantinopel de buit verdeeld.”

<https://sourcebooks.fordham.edu/basis/villehardouin.asp>

De Vierde Kruistocht en de val van Byzantium

Links: Profiel van Byzantium
 Boven: Doge Dandolo motiveert de kruisridder
 Onder: Inname van Constantinopel
 - Gustave Doré (19e eeuw)

Ooggetuigeverslag Robert de Clari

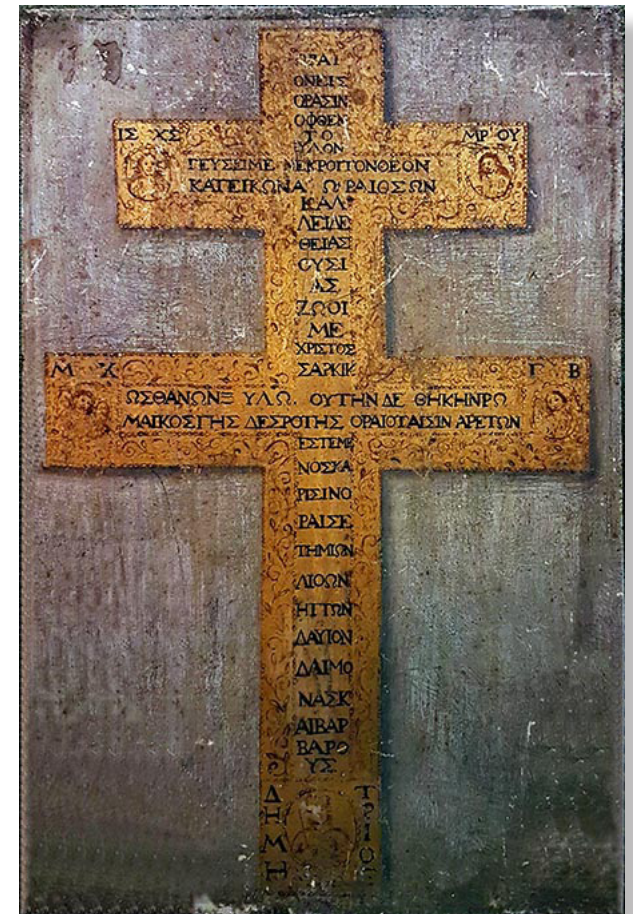
“De markgraaf [Bonifacius van Montferrat] nam het Bukoleon-paleis, de Aya Sophia en de huizen van de Patriarch in bezit. De andere hoge heren alsmede de graven eigenden zich de rijkste kloosters toe en de prachtigste paleizen die men kon vinden. Toen de stad veroverd was berokkende men noch de armen noch de rijken leed. In tegendeel, wie weg wilde ging weg, en wie blijven wilde bleef. Het waren de rijksten van de stad, die weggingen. Toen verordende men, dat alle als buit verkregen goederen in een klooster in de stad bijeengebracht moesten worden. Daar bracht men de goederen heen en koos tien voorname ridders van de kruisvaarders en tien Venetianen uit, die men voor eerlijke lieden hield en die men de zorg voor de goederen toevertrouwde. Toen de buit bijeengebracht was, was hij onmetelijk groot. Er was allerlei kostbaar tafelgerei van goud en zilver, goudbrokaten stoffen en zo vele kleinodiën, dat wat daar verzameld lag een waarachtig wonder was. Sinds deze wereld geschapen is, heeft niemand zo'n grote rijkdom, zo uitgelezen en kostbaar, gezien of buitgemaakt; niet in de tijd van Alexander, niet in de tijd van Karel de Grote, niet daarvoor, niet daarna. Ik voor mij geloof niet dat er in de veertig rijkste steden van de wereld zo veel kostbare goederen voorhanden zijn als er in Constantinopel gevonden werden. Bovendien verklaarden de Grieken, dat tweederde van de rijkdom van deze wereld zich in Constantinopel bevindt en het resterende éénderde over de wereld verspreid is. En toch namen diegenen, die over deze goederen hadden moeten waken, de kleinodiën en alles wat ze begeerden en stalen het. Ieder der hoge heren nam een stuk goudsmeedwerk, goudbestikte zijde of wat hij het liefste wilde hebben en nam het mee. Zo begonnen ze op deze manier te stelen en wel zo erg, dat men nooit een verdeling maakte ten bate van de eenvoudige soldaten of de arme ridders of de mannen die geholpen hadden deze goederen te verwerven, afgezien van het grove zilvergerei, zoals de zilveren schalen, die de dames van de stad mee in bad namen. En de rest van de goederen die nog te verdelen was werd op afschuwelijke wijze voor een prikje verkocht terwijl de Venetianen toch hun helft kregen. Wat betreft de kostbare stenen en de grote schat, die nog te verdelen overbleef, dat alles verdween op schandelijke wijze.

Toen de stad ingenomen was en de kruisvaarders zich ingekwartierd hadden, zoals ik het u verteld heb, en toen de paleizen in bezit genomen waren vond men in de paleizen reusachtige rijkdommen. Het Bukoleon-paleis was rijk ingericht. Er waren in dit paleis, dat de markgraaf voor zichzelf genomen had, vijfhonderd kamers, die allemaal in elkaar overliepen en alle be-

Boven: Robert de Clari (1170-1216) was van middelmatige adel en begeleidde zijn heer Pieter van Amiens (de kluizenaar) en zijn broer Aleaumes de Clari op de Vierde Kruistocht. Door zijn verslag van de gebeurtenissen is hij als belangrijke getuige bekend gebleven.

kleed met mozaïeken van goud. En er zaten wel dertig kapellen in, grote en kleine. Er was er een die 'Heilige Kapel' heette, die zo schitterend en mooi was, dat zelfs de deurgangels, krammen en enig ander onderdeel van zilver was. Er was geen pilaar, die niet van jaspis, porfier of edelsteen was. De vloer van de kapel was van wit marmer, zo glad en helder, dat hij wel van kristal leek. Deze kapel was zo schitterend en zo sierlijk, dat de grote schoonheid en de grote voornaamheid van deze kapel helemaal niet te beschrijven is. In deze kapel trof men de kostbaarste relikwieën aan, want men vond twee stukken van het Ware Kruis, zo groot als een mannenbeen en ongeveer een halve vaam lang. Verder vond men de ijzeren lans, waarmee onze Heer de lendenen doorstoken waren en de twee nagels die men in de handen en voeten geslagen had. Men vond in een fiool een groot deel van zijn bloed en de tuniek waarin hij gekleed was geweest en die men hem van het lichaam gerukt had toen men hem naar de Calvarieberg leidde. Men vond de gewijde kroon, die hem op het hoofd gezet was en van doornen gemaakt was, zo scherp als ijzeren priemen. Men vond een stuk van het kleed van Onze Lieve Vrouwe en het hoofd van Johannes de Doper en zo veel andere kostbare relikwieën, waarvan ik u naar waarheid het aantal met zeggen kan. Inderdaad waren er in deze kapel ook andere relikwieën, waarover we vergeten zijn u te vertellen, want er waren twee kostbare gouden schalen, die midden in de kapel aan zilveren kettingen hingen. In een van deze schalen lag een dakpan en in de andere een doek; wij willen u vertellen waar deze relikwieën vandaan kwamen. Er was lang geleden een heilige man in Constantinopel. Op een dag was deze heilige man, uit liefde voor onze God de Heer, het dak van een weduwe met dakpannen aan het bedekken en terwijl hij bezig was verscheen hem onze Heer en sprak tot hem. Nu droeg deze goede man een doek om zijn lendenen. 'Kom', zei onze God de Heer, 'geef mij die doek' en de goede man gaf hem die en onze Heer borg zijn aangezicht daar zo in dat een afdruk ervan op de doek kwam, waarna hij hem de doek teruggaf. Hij gebod hem de doek mee te nemen en door de zieken aan te laten raken; een ieder die geloofde zou dan van zijn ziekte verlost worden. Voordat de goede man de doek met zich mee nam verstopte hij hem tot de avond onder een dakpan. Die avond, toen hij wegging, wilde hij zijn doek pakken maar toen hij de dakpan optilde zag hij dat het gezicht zowel op de dakpan als op de doek was afgebeeld. Zo nam hij de dakpan en de doek en sindsdien werden er daardoor vele ziektes genezen. Nu was er in deze kapel nog een andere relikwie, een beeltenis van de Heilige Demetrius, die op een houten paneel geschilderd was. Deze beeltenis scheidde zo veel olie af dat men lang niet zo veel opvangen kon als eraf druppelde.

Boven: Byzantijns patriarchaal dubbelkruis (10e eeuw) is als roofkunst eerst in de schatkamer van de Onze Lieve Vrouwekerk te Maastricht terecht gekomen en in 1838 geschonken aan het Vaticaan, waar het in het Vaticaanmuseum te bekijken is

In het Blachernen-paleis vond men een kostbare schat, want daar vond men de prachtige kronen die aan de vroegere keizers behoorden en het kostbare goudsmeedwerk en de prachtige, met goud doorweven zijden stoffen en de prachtige keizerlijke kleding en de kostbare edelstenen en zo veel andere rijkdommen.

Eerst later begrepen de kruisvaarders de grootsheid van de stad met zijn paleizen, zijn rijke abdijen en rijke kloosters en de grote wonderen, die er in de stad waren, en daarover waren zij ongelooflijk verbaasd. Even verwonderd waren ze over de kerk van de Aya Sophia en de rijkdom die daar was. Ik zal ik u nu vertellen hoe de kerk van de Aya Sophia gebouwd was. Aya Sophia is in het Grieks wat de Heilige Drievuldigheid is in het Frans. De kerk van de Aya Sophia was helemaal rond. Binnen in de kerk bevond zich een gaanderij die helemaal rondom liep en door grote, kostbare zuilen gedragen werd en er was geen zuil die niet uit jaspis, porfier of edelsteen gehouwen was en die geen helende kracht bezat. Er was er een die nierkwalen genas wanneer men er over wreef; een andere genas heupaandoeningen en andere genazen weer andere ziektes. Het hoofdaltaar van de kerk was zo kostbaar, dat zijn waarde in 't geheel niet te schatten is. Het altaarblad was van goud en fonkelende, geslepen edelstenen; alles was met elkaar versmolten. Een rijke keizer had het laten maken. Het altaar had een lengte van goed veertien voet. Om het altaar stonden zuilen van zilver, die een over het altaar gespannen baldakijn droegen dat als een klok geheel uit massief zilver gemaakt was; het was zo kostbaar dat het bedrag dat het gekost heeft niet te meten is. De plaats waar men het Evangelie las, was zo rijk en voornaam, dat wij helemaal niet in staat zijn hem u te beschrijven. Van het ene einde van de kerk naar het andere hingen ruim honderd hanglampen. Er was geen lamp, die niet aan een zilveren ketting - zo dik als een arm - opgehangen was. In elke kroonlamp zaten vijftig kaarsen of misschien meer. Er was geen kroonlamp die niet zeker tweehonderd zilveren marken waard was.”

Boven: Byzantijns keramiek, roofkunst uit Constantinopel in bezit van Musee du Louvre

Ooggetuigeverslag Niketas Choniates

"De vijanden merkten tot hun verrassing dat niemand hen meer openlijk tegemoet trad, dat niemand de hand tegen hen ophief, niemand zich tegen hen wapende. Ze konden gaan waar ze wilden, nemen wat ze wilden, de nauwe stegen stonden open voor hen, de brede straten lagen vrij. Van hun tegenstanders hadden ze geen strijd meer te verwachten, alleen nog maar buit. Ze voelden zich geleid en gesteund door een goedgunstig geluk.

Toen zagen ze opeens de inwoners van de stad naderen met kruisen en eerbiedwaardige beeltenissen van Christus, zoals men die bij feestelijke processies meedraagt. Maar de roerende aanblik beroerde hun ziel niet, in hun harde gezichten kwam geen zachte trek, het onverwachte beeld dat hen voor ogen kwam deed hen door haat gedreven, grimmige blik niet in mildheid smelten, maar ze begonnen gevoelloos te plunderen, eerst de paarden, toen niet alleen de bezittingen en het geld van de burgers, maar zelfs wat aan God gewijd was. Allen hadden ze een zwaard in handen, sommigen hadden ook geheel gepantserde strijdpaarden.

Wat zal ik het eerst, wat zal ik het laatst vertellen van datgene waartoe deze bloedbezoedelde mannen zich verstoutten? O, welk een schending, toen ze de aanbeden iconen op de grond smeten, toen ze de relikwieën van hen, die voor Christus geleden hadden, op gruwelijke plaatsen wierpen. Waarvoor men huivert als men er alleen maar over hoort, dat moest men toen aanzien: het goddelijke bloed uitgegoten over de grond, het lichaam van Christus in het stof verstrooid! Deze voorlopers en voorboden van de Antichrist, die toen al de meest godslasterlijke misdaden begingen, die ooit iemand zou kunnen begaan, roofden de waardevolle vazen en kistjes met heilige zaken, braken ze kapot en staken de ingelegde versieringen in hun zak of zetten ze als broodkorf of drinkbeker op hun eigen tafels. Ja, dit volk trok waarachtig, zoals het al eens gedaan had, Christus de kleren van het lichaam en hoonde hem, verdeelde zijn kleding en dobbelde erom, behalve dat ze Christus niet weer met een lans de lendenen doorstaken om stromen goddelijk bloed ter aarde te laten vloeien.

De euvelddaden die ze in de Grote Kerk (de Aya Sophia) pleegden zijn nauwelijks te geloven. Het altaarblad, dat uit louter edele, in het vuur samengesmede materialen bestond, een uniek, veelkleurig hoogtepunt van schoonheid, dat over de hele wereld als buitengewoon gold en bewonderende verbazing wekte, werd door de plunders in stukken gehakt en verdeeld, evenals de hele kerkschat, die ontzaglijk groot en oneindig prachtig was. Toen zij, als was dat ook buit, de allerheiligste voorwerpen van onovertreffbare kunst en schoonheid en van zeldzaam

Boven: Niketas Choniates op een Middeleeuws manuscript

materiaal, het zuivere zilver, geheel met goud overtrokken, dat de architraaf van het bema (het koor) alsook de wonderschone ambo en de poorten en nog vele andere dingen sierde, uit de kerk wilden afvoeren, brachten ze muilezels en pakkieren tot in het allerheiligste en belaadden ze zwaar. Toen enkele dieren op de flonkerende stenen vloer uitgleden, trokken ze hun zwaard en doorstaken ze, zodat de heilige plaats niet alleen door het vuil van de dieren, maar ook door het vergoten bloed bezoedeld werd.

Zulke daden bedreven de legers uit het westen tegen het uitverkoren volk van Christus. Bij geen enkele daarvan lieten ze mildheid de overhand krijgen. Ze namen alles, geld en goed, huizen en klederen, en lieten de rechtmatige eigenaars niets zelfs maar gebruiken. Ja, dat waren de mannen van het onbuigzame hoofd, de praalzucht, de opgetrokken wenkbrauw, met de immer als bij een jongeling glad geschraapte wangen, de bloeddorstige rechterhand, de van toorn trillende neus, de trots geheven ogen, de onverzadigbare kaken, van het liefdeloze hart en het snerpende, snelle geklets. Ja, dat waren die verstandige, wijze mannen, waar zij zich zelf voor hielden. De waarheidlievende, trouw de eed beschermende haters van al het slechte, dat waren de mannen die zoveel vromer waren dan wij ellendige Grieken, zoveel rechtvaardiger en preciezer in het volgen van Christus' geboden. Dat waren de mannen die, wat nog zwaarder weegt, het kruis op hun schouders droegen. Die vaak op dit kruis en op de Heilige Schrift de valse eed gezworen hadden dat ze zonder bloedvergieten door de christelijke landen zouden trekken, niet naar links zouden afwijken, niet naar rechts zouden afslaan omdat ze alleen tegen de Saracenen de wapens opgenomen hadden en hun zwaard alleen met het bloed van de verwoester van Jeruzalem kleuren wilden. Dat waren de mannen die plechtig beloofd hadden geen vrouw aan te raken of zelfs maar met haar te spreken zolang ze het kruis op hun schouders droegen, omdat ze als een aan God gewijde schare in dienst van de Allerhoogste opgetrokken! Zwetsers, makers van lege woorden bleken ze in werkelijkheid! Ze wilden het Heilige Graf wreken en raasden openlijk tegen Christus! In naam van het kruis lieten ze gewetenloos het kruis vallen en schrokken er niet voor terug om voor een handvol goud en zilver hetzelfde symbool dat zij op de schouders droegen met de voeten te vertrappen! Ze staken parels in hun zakken en verwierpen Christus, de kostbaarste parel. Zij wierpen ze, de reinste en heiligste, de smerigste dieren toe! ...'

'Op de dag dat de stad viel, drongen de plunderaars alle huizen binnen, roofden wat ze aantroffen en dwongen de eigenaars wat ze verstoopt hadden ook af te geven, waarbij ze sommigen

O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates

Translated by Harry J. Magoulias

BYZANTINE TEXTS IN TRANSLATION

Boven: Ook het verslag van Niketas Choniates kunt u vandaag nog in de boekwinkel verkrijgen

Pag.13: De beroemde bronzen paarden van de San Marco in Venetië zijn roofoorkunst uit Constantinopel

Rechts: Votiefkroon van Leon VI, eind 9e eeuw, in bezit van basiliek San Marco Venetië

sloegen, anderen vleiden maar allen bedreigden. Toen ze het ene hadden, het andere zochten, het ene onder hun ogen lag, het andere door de eigenaars gebracht of door hen opgespoord was, spaarden ze niets en lieten niets aan de eigenaars.”

<https://sourcebooks.fordham.edu/source/choniates1.asp>

De Vierde Kruistocht en de val van Byzantium

Niketas Choniates werd geboren in een rijke familie in de Frygische stad Chonai [West-Turkije] en werd samen met zijn oudere broer Michael naar Constantinopel gestuurd om een goede opleiding te krijgen. Beide broers maakten vervolgens carrière in dienst van de Byzantijnse keizers. Niketas werd benoemd tot gouverneur van het thema Philippopolis.

Na de verovering van Constantinopel in 1204 door de Latijnse kruisridders van de Vierde Kruistocht vluchtte Niketas net als veel andere Byzantijnen naar Nicea, waar hij in 21 delen de recente geschiedenis van het Byzantijnse Rijk optekende (de Chronike diegesis). Voor de verovering van Constantinopel in 1204 vormt zijn werk een belangrijk ooggetuigenverslag.

Een anonieme Russische kroniekschrijver

"De volgende ochtend drongen ze bij zonsopgang de Aya Sophia binnen, rukten de versieringen van de deuren en sloegen ze stuk. Ze vernielden de geheel met zilver beslagen ambo en twaalf zilveren zuilen, vier afgezet met afbeeldingen, alsook de architraaf van het altaarblok, de andere twaalf kruisen die boven het koor hingen, met versieringen ertussen, die - meer dan manshoog - op bomen leken en de altaarblokken tussen de zuilen, alles van zilver. Van het wonderbrengende altaarblad rukten ze de edelstenen en de grote parels af en voerden ze zelf af; het is onbekend waarheen. Ze roofden veertig grote kelken die voor het altaar gestaan hadden. Veelarmige kroonluchters en zilveren kandelabers, samen met kostbaar gerei dat op kerkelijke feestdagen gebruikt werd. Van het voor de eredienst bestemde Evangelie-boek, van het geheiligde kruis en de iconen, die van onschatbare waarde waren, rukten ze alle versiering af. Onder het altaarblad vonden ze een bergplaats met 40 kuipen puur goud. Op de gaanderijen, in de schatkamer en in de sacristie goud en zilver in onbekende hoeveelheid alsook waardevol gerei. En dit alles alleen al in de Sofia-kerk! De kerk van de Heilige Moeder Gods in de Blachernen-wijk, waar elke vrijdag de Heilige Geest afdaalde, beroofden ze eveneens. Van de andere kerken kan geen mens iets zeggen, want ze zijn zonder tal. De wonderdoende Hodegetria, de heilige Moeder Gods, die als gewoonlijk door de stad rondgegaan was is door God gered door middel van goede mensen. Zij is het ook nu nog, op wie wij hopen. Ze plunderden andere kerken binnen en buiten de stad, de kloosters binnen en buiten de stad, we kunnen ze niet tellen, noch hun schoonheid beschrijven. Ook beroofden ze monniken, nonnen en priesters en doodden enigen van hen. De Grieken en Varjagen [Vikingen, red.] die gebleven waren werden de stad uit gejaagd."

Boven: Belegering Constantinopel op een miniatuur van 2 eeuw later

De serie Schanddaden in de Geschiedenis bestaat voorlopig uit 4 delen:

De Vierde Kruistocht (1202-1204) of de vernietiging van het Byzantijnse Rijk; met 4 ooggetuigenverslagen

Eldorado of de vernietiging van de Inca-cultuur; Francisco Pizarro had al een kwart eeuw huisgehouden in Midden-Amerika, Venezuela en Brazilië tot hij in 1527 zijn ultieme goudmijn ontdekte: het rijk der Inca's

Politieke moorden uit naam van de Oranje-stadhouders; de controverse tussen Maurits en Oldenbarneveldt en Willem III en Johan de Witt die beide tot de moord op de tegenstrevers van de stadhouders voerde

Het Cultuurstelsel of de ongebreidelde uitbuiting van het volk van Nederlands-Indië, in opdracht van regering en Oranjevorst

Links: kaart van Constantinopel in de Byzantijnse periode